

.....
 suni á dalbø,
 samfelagsfrøðingur og
 ráðgevi hjá suður-
 vestur samtakinum

Hornasteinarnir, sum virkseimi, ið er tengt at eini møguleigari komandi oljuvinnu, eigur at byggja á, eru: Innlit, ávirkan og førleiki. Figgjarkreppa, bankakreppa, Figgjar-grunnur, Framtaksgrunnur, Fiskavirking, Skálafjall, Nólsoyar Páll – skal ein komandi føroysk oljuvinna fáa tann ivasama heiður at koma við á hendan listan?

Ein føroysk oljuvinna – vanlukka ella bjarging?

Tá ið eg fyrri nøkrum árum síðan las stjórnmalafroði á 'Institute for International Relations' við 'University of Leeds' í Onglandi hevði eg í tí sambandi kenda stjórnmalafroðing David Beetham sum vegleiðara. Eg nytti sjálvsagt høvi til at spyrja um nóg ymisk mál viðvíkjandi stjórnmalasurningum. Beetham var um hetta mundi í gongd við at gera rættingslinjur fyrri eitt alit ið varð nevnt 'demokrati sum stýrisskipan'; eitt arbeiði ið varð gjørt fyrri UNESCO. Um hetta sama mundi, ut í móti jolum í 1993, var folkaatkvøða í Russlandi um nýggja grundlóg. Tað var í hesum sambandi setti eg honum spurningin: 'Hvat sært tú sum tí størstu hótanina móti demokratinum?'. Eg hevði sjálvur hugsa mærlig til nógvar ymiskar svarmøguleikar, eitt nú: Islamisk fundamentalisma, nationalisma, kriggi o.s.fr. ella móguleiga eisini tann peningastyrki fjölmiðlaheimurin kundi metast sum ein tyðandi hótan móti folkaræðinum. Eitt sindur ovt kom tað á meg, tá ið hann svaraði bæði stutt og greitt: 'Globalt sæð er tað analfabetisma, sum er størsta hótanin fyrri demokratið'.

Førleiki og innlit eru neyðugar fyrirtreytir fyrri eini miðvisari ávirkan

Tá ið UNESCO hevði heitt á David Beetham um at gera eitt alit um demokrati sum stýrisskipan, hekk hetta saman við einari miðvisari roynd hjá ST at 'utflyta' demokrati sum svar uppá stýrisskipunarligar trupulleikar, hetta ikki minst í tí sonevnda triðja heiminum. Uppgavan, at gera av hvør 'lykilin' til eina vælviðandi demokratiska stýrisskipan er, var sjálvsagt sera torfør, men Beetham metti seg vera komnan til ta heilt greiðu niðurstøðu, at um tú ikki hevur móguleika fyrri at fáa nýktandi innlit (t.d. ikki dugir at lesa) so eru tær móguleikar fyrri einari miðvisari ávirkan ikki longur tilstáðar. Hansara argument er, at um góðir móguleikar fyrri einum breiðum vælviðandi sambandi í millum førleika, innlit og ávirkan ikki finnast í einum sam-felag, ja, so hevur tú heldur einki demokrati. Nú eru tað móguleiga nógvar lesarar sum stilla sær spurningin, hvat hevur global analfabetisma við eina móguleiga komandi føroyska oljuvinnu at gera?

Í hesum sambandi er tað er sjálvsagt ikki analfabetisma, í sjálvum sær, sum er verd at

bita merki í. Tá ið áhersla verður lögð á hetta fyrirbyrgdi er tað tí at, globalt sæð, er hetta tann størsta einstaka forðingin fyrri at samfelagsborgarin kann vinna sær nýktandi innlit, soleiðis at hann sjálvur verður forur fyrri at avirka avgerðir viðvíkjandi spurningum, sum eru tengdir at tilverugrundalagnum hjá tí einstaka. Tað er í hesum høpi, at sambandi í millum innlit, ávirkan og førleika gerst viðkomandi, eisini fyrri 'vanliga' føroyingin. Støða Føroya í dag er, í stóran mun, ein søga um manglandi innlit, og avirkan á, viðurskipti sum eru avgerandi fyrri okkara tilverugrundlag. Vit synast at vera blivnir serkøn í at seta okkum sjálvi uttanfyri ávirkan, soleiðis at vit koma í eina støðu sum vit ikki eru harrar yvir.

Hvat liggur í avtaluni millum Danmark og Føroyar um rættin til føroysku undirgrundina?

Avtalan um eina føroyska yvir-tøku av undirgrundini skuldi verði sjálvt grundlagið undir

eini móguleigari komandi oljuvinnu í Føroyum. Vónandi er tað ikki so, at vit longu, via okkara 'hálv-loyniligu' avtalu við Danmark, hava spilt okkara móguleika at avgera hvussu vit vilja spæla okkara 'kort'. Vónandi hava vit ikki, á hendan hátt, givið donum einkarrættin til allar tydingarmiklar avgerðir (eisini) ta ið tað snýr seg um eina móguleiga komandi oljuvinnu í Føroyum. Ein oddagein í Sosialinum í fjór (tann, 24/4) nart við hendan sama spurning:

«Spurningurin, sum vit í dag eiga at royna at svara, er hesin: hvat vil hesin tekstur (avtalan millum Føroyar og Danmark) í veruleikanum siga fyrri okkum føroyingar og eina komandi oljuvinnu. Hvørjar positivar og hvørjar negativar avleiðingar hevur hann. Kann tað hugast at utlendsk feløg, sum kunnu arbeiða bæði betri og biligari enn t.d. Maersk ella aðrar danskar fyrirkøpur rætt og slætt als ikki vilja vera við at bjóða, ta danskar konkurerandi fyrirkøpur longu frammanundan

hava fingið ein fyrirum. Og hendir tað, tosa vit so ikki um eitt danskt monopol uppá alla utbygging av føroyskari oljuvinnu – eitt monopol har danir og ikki vit, avgerða kostnaðin og prisin. Soleiðis at 'utloka' ella gera utlendsk oljufeløg verri fyrri í kappingini merkir tað ikki, at tað í síðsta enda verða vit føroyingar, sum gerast taparar, tí tað, sum skuldi gera hesa menning biligast og best, nevnluga kappingin, varð tikin burt við umrøddu avtalu.»

Uttan á nakran hátt, at mála l... á vegg, er tað eftir minari hugsan av avgerandi tydingi alment at fáa klárlagt 100% hvørjar treytir og sømdir, ið lagdar eru niður í omanfyri nevnda dansk-føroyska sáttmála um føroysku undirgrundina. Um ikki heilt greið viðurskipti eru galdandi á hesum øki er tað meiningseyst at tosa um eitt nýktandi føroyskt innlit og enn minni um eina miðvisa ávirkan. Tað er vert at hugsa um, at istaðin fyrri altið 'í bak-speglinum', at kannað hvussu alt fór av kós, er her ein mögu-

Um vit byrja at leggja okkum eina oljuvinnu til rættis aftanfyrri 'stongdar dyr', einans við luttøku av embætismönnum, politikarum og nokrum fáum sokallaðum 'serfrøðingum í oljumálum', ja, so er metan min tann, at føroyska samfelagið í síni heild stendur seg við at halda fingrarnar langt vekk frá øllum sum bert luktar av olju.

leiki fyrri 'at binda um heilan fingur' við, longu áðrenn nakað oljuvirkseimi byrjar, at fáa greiðu á, hvussu vit ikki bliva setti uttanfyri ávirkan nú ein komandi oljuvinna stendur fyrri durum.

Tað er einki minni enn nattu-úrligt at vit skulu læra av okkara feilum, men vit skulu samstundis ansa eftir, at vit ikki verða fangað í, at granska gamlar feilir istaðin fyrri at hugsa um at byrgja upp fyrri,